

Viite

Asia

EU;kemikaalit;E 63/2020 vp Valtioneuvoston selvitys, lisätietoja maa- ja metsätalousvaliokunnalle 9.6.2020 järjestetyn kuulemisen jälkeen

REACH-asetuksen mukainen lyijyhaulien kosteikkokäyttöä koskeva rajoitus

Etelä-Euroopan tilanne

Euroopan kemikaaliviraston valmistelemassa lyijyhaulirajoituksen taustaraportissa todetaan, että Etelä-Euroopan mailla on talvehtimisalueina suuri merkitys muuttolintujen lyijyaltistumisessa. Suurimmissa Etelä-Euroopan maissa on maapinta-alaan suhteutettuna varsin vähän kosteikkoalueita (Italiassa 1,53%, Espanjassa 0,74 %, Portugalissa 1,43 % ja Ranskassa 2,93 %). Vertailun vuoksi todettakoon, että sellaisia jäsenvaltioita, joissa kosteikkoa on yli 20 % maapinta-alasta, on Suomen lisäksi viisi (Tanska, Viro, Latvia, Alankomaat ja Ruotsi).

Pinta-alaltaan suurimmista Etelä-Euroopan maista Italiassa, Espanjassa ja Portugalissa lähestymistapa lyijyhaulien käyttökieltoon on varsin suppea, eli kiello kohdistuu tietyille erityisen arvokkaille kosteikkoalueille (Ramsar- tai Natura 2000-alueet). Ranskassa lyijyhaulien käyttökielto on laajempi ja kohdistuu yleisluonteisesti kosteikkoalueilla tapahtuvaan metsästykseseen.

Ramsar-määritelmän mukaisia kosteikkoalueita on suurimmassa osassa jäsenmaita huomattavasti enemmän kuin varsinaisia Ramsar-sopimuksen mukaan erityisen statuksen saaneita alueita. Raportissa todetaan, että vaikka olemassa olevat suojelu- ja rauhoitusalueverkostot ovat tärkeitä levähdysalueita, ne eivät kuitenkaan riitä suojaamaan muuttolintuja lyijyaltistukselta. Suomen 49 varsinaisen Ramsar-alueen yhteispinta-ala 785 780 hehtaaria, josta suurin osa on Ramsar-sopimuksen tarkoittamaa matalaa, enintään 6 m syvyistä merialuetta.

Raportissa tarkastelluissa tutkimuksissa oli todettu lyijyhaulien määrän vaihtelevan Etelä-Euroopan maiden (Ranska, Italia, Espanja, Portugal) tutkituilla kosteikkoalueilla varsin paljon. Lyijyhaulien määrä neliömetriä kohden oli suurimmillaan noin 400 haulia, mutta vaihtelu oli varsin suurta.

Rajoituksen vaikutuksista metsätalouteen

Lyijyhaulien käytön rajoitusesitysten valmistelun yhteydessä Euroopan kemikaalivirastolle on tuotu Suomesta useammassa yhteydessä esille, että lyijyhaulien korvaaminen teräshauleilla saattaisi aiheuttaa sahateollisuudelle ja sitä kautta metsänomistajille tukkipuun arvon alentumista. On esitetty, että teräshaulit tarttuisivat sahatukin pintaan ja suurilla sahoilla metallinilmaisoin lajittelisi tällaiset tukit vähempiarvoiseen käyttöön. Toisaalta on esitetty, että pienissä kenttäsirkeleissä kova teräshauli vioittaisi terää. Lyijyhaulien käytön rajoittamista muissa elinympäristöissä kuin kosteikoilla koskeva selvitys on parhaillaan meneillään Euroopan kemikaalivirastossa, johon kysymys teräshaulien käytettävyydestä metsäympäristössä olennaisesti liittyy.

Euroopan kemikaaliviraston 10.-11.2.2020 järjestämässä lyijyhaulien kieltoa myös maaympäristössä selvittävässä työpajassa ruotsalainen asiantuntija totesi, että Ruotsissa lyijyhaulien korvaavista materiaaleista ei katsota enää aiheutuvan haittaa sahateollisuudelle ja metsätalouden harjoittamiselle. Tanskassa on aiemmin käytetty erilaista haulimateriaalia metsässä, mutta sittemmin todettu, että tämä ei ole tarpeellista. Samassa tilaisuudessa tanskalaisen asiantuntijan näkemyksen mukaan teräshaulit eivät aiheuta sen suurempaa ongelmaa sahatavaran laadulle, kuin lyijyhaulitkaan ja jos sahatavaran laatua ajatellaan, sahatukkia ei tulisi ampua minkäänlaisella haulipatruunalla.

Metsähallitus oli aiemmin kieltänyt kovien teräs- ja volframihaulien käytön metsästyksessä valtion mailla. Euroopan kemikaalivirasto tiedusteli metsähallitukselta perusteita ja tietoa esitetystä ongelmasta, mutta maa- ja metsätalousministeriön tietojen mukaan Metsähallitus ei tällaisia selvityksiä toimittanut. Metsähallitus totesi vuonna 2018, että kokemus on kuitenkin osoittanut, että tämä varotoimi on käytännössä tarpeeton. Metsähallituksen edustaja on todennut asiasta valtakunnallisessa riistaneuvostossa, että johtopäätös koskee vain kovien teräs-, volframi- tai rautahaulien käyttöä nykyisessä mittakaavassa eli vesilintujen metsästyksessä, eikä siitä voida tehdä johtopäätöstä, että korvaavien haulien käyttöön ottaminen laajemmin muussakin pienriistan metsästyksessä ei saattaisi aiheuttaa ongelmia.

Valtakunnallinen riistaneuvosto on käsitellyt asiaa 19.11.2019. Valtakunnallinen riistaneuvosto toteaa, että lyijyn haitalliset terveysvaikutukset ovat kiistattomat. Syötävän riistan osalta on myös viitteitä ja uutta tutkimustietoa siitä, että riistalihasa saattaa esiintyä lyijyjäämiä sellaisessa määrin, että ne voivat muodostaa terveysriskiä riistalihan käyttäjille. Ottaen huomioon myös EU -tasolla käynnissä olevat prosessit lyijyn käytön mahdollisen sääntelyn osalta, riistaneuvosto katsoo, että on aiheellista kansallisella tasolla tarkastella kriittisesti lyijyn käyttöä syötävän riistan metsästämisessä. Kokonaisuuden kannalta on kuitenkin olennaisen tärkeää, että kokovaippaluodit, joiden osalta lyijyjäämien riski on ilmeisen pieni, sekä lyijyn käyttö rata-ammunnassa voitaisiin jatkossakin sallia. Lisäksi mahdollisten rajoitusten osalta on turvattava riittävän pitkä siirtymäaika, ja huolehdittava riittävästä tiedottamisesta metsästäjille. Riistaneuvosto pitää lisäksi tärkeänä tarkemman ja kattavamman selvityksen laatimista korvaavista ammusmateriaaleista, niiden saatavuudesta ja käytännön ominaisuuksista, sekä erityisesti teräshaulien mahdollisista metsätaloudelle aiheuttamista ongelmista.

Ampumaratojen tilanne

Ampumaratoja ylläpitävät mm. metsästys-, harrastus- ja urheiluseurat ja puolustusvoimat, lisäksi käytöstä poistettujen ampumaratojen määrästä ei ole tietoa. Tästä johtuen tarkkaa ampumaratojen määrää on hankala arvioida. Ampumaratojen osalta nykytilanteessa periaatteena on, että lyijyhauleista ympäristölle mahdollisesti aiheutuvat riskit hallitaan ympäristölupamenettelyn avulla. Maa- ja metsätalousministeriön tietojen mukaan koko valtakunnassa metsästys- ja ampumaseuroilla sekä reserviläisjärjestöillä on käytössään tällä hetkellä noin 720 ampumarataa. Maa- ja metsätalousministeriö on osoittanut merkittävän rahoituksen Suomen Ampumaurheiluliiton, Suomen Metsästäjäliiton, Suomen riistakeskuksen sekä reserviläisjärjestöjen 3-vuotiselle yhteishankkeelle, jonka tarkoituksena on auttaa ampumaradan toiminnanharjoittajia hakemaan asianmukaiset ympäristöluvut noin 150 ampumaradalle.

Suomen ympäristökeskuksen mukaan kunnissa oli syksyllä 2016 yhteensä 410 ampumarataa ja vuonna 2019 ELY-keskusten valvontakohteina oli yhteensä 41 ampumarataa pääasiallisena toimintana, siten yhteensä noin 450 ampumarataa. Ampumaratoja ei ole eroteltu ampumalajien mukaan, joten ei ole tietoa ammutaanko kaikilla radoilla haulikoilla. Maaperän tilan tietojärjestelmän mukaan (MATTI-tietojärjestelmässä on koottu mahdollisiin pilaantuneisiin alueisiin liittyvää tietoa) pohjavesialueilla on 189 toiminnassa olevaa ampumarataa, vastaavaa tietoa ei ole saatavilla kosteikkoalueista. Todennäköisesti ampumaratoja sijaitsee myös kosteikkoalueilla, etenkin jos kosteikon määritelmänä käytetään rajoitusehdotuksen Ramsar-kosteikkomääritelmää.

ELY-keskusten valvomilla ampumaradoilla (41 kpl) on ympäristölupa ja kuntien ampumaradoista syksyllä 2016 oli luvitettu 75 % (308 rataa). Nykyisen YSL:n mukaan kaikki ulkona sijaitsevat ampumaradat tarvitsevat joko ympäristöluvan tai ilmoituspäätöksen. Ampumaradat, jotka eivät vielä olleet luvituksen piirissä vuonna 2016, olivat joko sellaisia, joissa toiminnalle oli tehty ympäristönsuojelulain voimaannpanolain (113/2000) mukainen lupatarveharkinta, jonka perusteella toiminnalle ei tarvinnut 2000-luvun alkuvuosina hakea YSL:n mukaista lupaa tai ne oli luvitettu jonkun 1960–80-lukujen sektorilain mukaisesti. Seurantatietoa näiden ampuratojen lupatilanteesta tällä hetkellä ei ole saatavilla.

Ampumaratojen ympäristölupapäätöksiä on selvitetty viimeksi vuonna 2010, jolloin on käyty läpi 60 eri ampumaradoille myönnettyä ympäristölupapäätöstä, joista 44 on kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen ja 16 alueellisten ympäristökeskusten myöntämiä. Noin joka kolmannessa (34 %) haulikkorataa koskevassa päätöksessä ei ollut annettu määräyksiä maaperän tai vesien pilaantumisen ehkäisemiseksi. Kymmenessä haulikkorataa koskevassa päätöksessä (31 % haulikkoradoista) oli edellytetty haitattomien ampumatarvikkeiden (lyijyttömät luodit ja/tai kivihiilitervattomat kiekot) käyttöä, joskin näistä seitsemässä tapauksessa määräystä oli lievennetty käyttämällä ilmaisuja "käytettävä mahdollisuuksien mukaan", "käytettävä ensisijaisesti" tai "käytettävä muussa kuin kilpailutoimintaan tähtäävässä harjoittelussa". Edellä mainittujen lisäksi seitsemässä haulikkorataa koskevassa päätöksessä (22 % radoista) oli vaihtoehtoisesti edellytetty joko haitattomien ampumatarvikkeiden käyttöä tai haulienkeräysjärjestelmän rakentamista. Useassa luvassa haulienkeräysjärjestelmällä edellytettiin saatavan talteen vähintään 80 % ammutuista haulista. Vaihtoehtottomasti haulienkeräysjärjestelmä oli määrätty rakennettavaksi kolmessa luvassa (9 % haulikkoradoista).

Rajoitusehdotuksen taustaselvityksessä ei ole arvioitu ehdotetun rajoituksen sosioekonomisia vaikutuksia ampumaratojen osalta.

Asian valmistelijat:

neuvotteleva virkamies Hanna Korhonen, STM, hanna.korhonen@stm.fi , +358 50 3864252
 neuvotteleva virkamies Hinni Papponen, YM, hinni.papponen@ym.fi , +358 29 5250384
 erityisasiantuntija Janne Pitkanen, MMM, janne.pitkanen@mm.fi , +358 29 5162338

LIITTEET

Asiasanat	kemikaalit, vaaralliset aineet, metsästys
Hoitaa	MMM, STM, TEM, YM
Tiedoksi	ALR, EUE, PLM, SM, TULLI, UM, VM, VNK, VTV